

Õiguskantsler

Tallinna Vangla
talv.info@vanglateenistus.ee

Teie nr

Tartu Vangla
tartuv.info@vanglateenistus.ee

Meie 11.03.2026 nr 7-7/252529/2602085

Viru Vangla
viruv.info@vanglateenistus.ee

Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Avavanglatesse tehtud kontrollkäikude kokkuvõte

Austatud vanglate direktorid ja justiits- ja digiminister

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid ette teatamata 04.11.2025 Viru Vangla avavanglat, 11.11.2025 Tartu Vangla avavanglat ja 14.11.2025 Tallinna Vangla avavanglat. Nõunikud vestlesid avavanglate kinnipeetavate ja teenistujatega ning tegid vanglaruumides ringkäigu. Valikuliselt tutvuti ka dokumentidega.

Täna vanglateenistujaid koostöövalmiduse, sujuva asjaajamise ja asjatundlike selgituste eest kontrollkäikude ajal. Väga vajalik oli ka kontrollkäikude järel Justiits- ja Digiministeeriumi vanglate osakonnalt saadud teave.

Viimati kontrollis õiguskantsler avavanglaid [2023. aastal](#). Hea meel on tõdeda, et arvesse on võetud mitmeid õiguskantsleri varasemaid soovitusi.

1. Positiivsed arengud ja korduvad soovitusid

1.1. Info- ja sidetehnika kasutamine

Suur ja oluline muudatus on see, et avavanglates viibivatel kinnipeetavatel on nüüd märksa rohkem võimalusi info- ja sidetehnikat kasutada. Seda on võimaldanud vangistusseaduses ([VangS](#)) ja vangla sisekorraeeskirjas ([VSKE](#)) tehtud muudatused, mis jõustusid vastavalt 01.04.2024 ja 31.03.2024. Õiguskantsler juhtis info- ja sidetehnika laiema kasutamise vajadusele tähelepanu juba [2016. aastal](#).

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Senisest suurem, kuid jätkuvalt kontrollitud ligipääs internetile on andnud kinnipeetavatele oluliselt avaramad võimalused õppida, tööd otsida ja vabanemisejärgset elu korraldada ([VangS § 31¹](#), [VSKE § 52³](#)). See on vähendanud ka vanglateametnike koormust, sest nüüd ei pea nad kinnipeetavate eest igapäevaseid asju ajama: näiteks ühistranspordi sõidugraafikuid otsima, võimalikke tööandjaid ja õppekursusi leidma ega tööle kandideerimise avaldusi saatma. Nii saavad ametnikud rohkem keskenduda sisulisele tööle: kinnipeetavate toetamisele, suunamisele ja nõustamisele.

Kontrollkäikude ajal oli kõigis kolmes avavanglas üks töötav kinnipeetavatele seadistatud statsionaarne arvuti. Nii kinnipeetavad kui ka vanglateenistujad mõnsid, et ühe arvuti jagamine võib osutuda keeruliseks, kui ühel ja samal ajal vajab arvutit mitu inimest. Seetõttu võiks avavanglatesse hankida rohkem kinnipeetavate jaoks seadistatud statsionaarseid arvuteid.

Kinnipeetavatel on nüüd võimalik väljaspool vanglat viibides kasutada vangla antud piiratud funktsioonidega mobiiltelefone ([VangS § 22 lg-d 4 ja 5](#), [VSKE § 51²](#)).

Nii kinnipeetavad kui ka vanglateenistujad pidasid seda muudatust väga oluliseks, sest telefonitsi saavad nad vajaduse korral kiiresti üksteisega ühendust võtta. Kui varem oli probleem selles, et väljaspool vanglat töötavatel kinnipeetavatel oli keeruline kohtuda inspektor-kontaktisikutega, kuna kontaktisiku vastuvõtuajad kattusid nende tööajaga, siis nüüd on neil võimalik küsimusi arutada telefoni teel. Mobiiltelefoni abil saab vangla igal hetkel kinnipeetava asukohta kindlaks määrata ning kinnipeetav võib telefonist otsida praktilist infot, näiteks ühistranspordi sõidugraafikuid või kasutada poes kalkulaatorit. Oluline on, et hädaolukorras saab telefoniga kiiresti abi kutsuda (nt terviserikke korral kutsuda kiirabi).

Kinnipeetavad pidasid väga tähtsaks seda, et nad saavad väljaspool vanglat viibides telefonitsi suhelda oma pere ja lähedastega. Nii on vähendatud telefonijärgkordi, mis tavaliselt kippusid tööpäeva lõpus avavanglate eluosakondades tekkima. Kinnipeetavate ja ametnike sõnul on nüüd telefoni kasutamisega seotud vaidlusi ja pingeid märksa vähem.

Viru Vangla avavangla eluosakondadesse muretsatud raadiotelefoni teel saavad kinnipeetavad suhelda oma lähedastega privaatsealt (nt teistest eemal oma toas). Sama lahendust võiks kaaluda ka Tallinna Vangla ja Tartu Vangla avavanglas. Kinnipeetavad selgitasid, et ühisruumides, kus inimesed vaatavad televiisorit ja liiguvad, teevad süüa ja suhtlevad, ei ole võimalik lauatelefoniga omaette vestelda. Helistamise vajadus tekib aga eriti nädalavahetustel ja pühade ajal, kui väljaspool vanglat liigutakse vähem (seepärast on siis ka võimalus mobiiltelefoni kasutada väiksem).

1.2. Lühiajaline väljasõit ja kokkusaamine

Vanglateenistujad selgitasid, et kinnipeetava lühiajalise väljasõidu tingimuste täitmist kontrollides arvestatakse, kas peres on lapsi ning püütakse teha kontrolle diskreetselt – võttes võimaluse korral arvesse näiteks laste uneaegu. Ka on kasutatud lastega peres kontrolli tehes erariietust. Nõnda on rohkem arvestatud laste õigusi ja heaolu ning see on kooskõlas ka Euroopa Nõukogu ministrite komitee juhistega kinnipeetavate laste kohta ([CM/Rec\(2018\)5](#), art 28). Seda tava tuleks jätkata.

Kiiduväärt on avavanglate lähenemine, mis võimaldab kinnipeetaval – eelnevalt kindlaks määratud tingimustel – veeta aega oma lapsega näiteks pargis, kinos, muuseumis või ujulas. Varem võis juhtuda, et kodukülastuse ajal ei tohtinud kinnipeetav väljaspool koduseinu liikuda. See

vähendas vanglas viibiva vanema võimalusi veeta lapsega aega mänguliselt ja tähendusrikkalt ning selle kaudu tugevdada häid suhteid.

Mõned kinnipeetavad tõdesid, et argipäevadel toimuvate kodukülastuste ajal ei ole perel võimalik kuigi palju koos olla, sest abikaasa ja lapsed viibivad suure osa ajast tööl või koolis. Seetõttu peavad kinnipeetavad ja nende pered oluliseks just nädalavahetustel toimuvaid kohtumisi, mis loovad parema võimaluse sisukaks koosolemiseks. Lühiajalise väljasõidu lubamisel võiksid avavanglad jälgida, et väljasõidu aeg ja korraldus võimaldaksid selle eesmärgi tegelikult täita.

Avavanglate kokkusaamisruumidesse on muretsenud mugavamat mööblit, lauamänge, joonistamistarbeid ja mänguasju. Näiteks Viru Vangla avavangla kokkusaamisruumi aitas kenamaks teha kinnipeetav, kes kaunistas toa seinamaalinguga.

Mugavad ja lapsesõbralikud ruumid toetavad laste heaolu, aitavad tugevdada peresidemeid ja soodustavad kinnipeetavate ühiskonda naasmist (vt ka [CM/Rec\(2018\)5](#), art 20). Kokkusaamisruumide kujundamisel saab vanglatele olla abiks ka Sotsiaalministeeriumi 2025. aastal valminud juhend „[Lastele suunatud ruumide kujundamine tugiteenuste pakkumiseks igapäevakeskkonnas](#)“. Sellest leiab praktilisi soovitusi, kuidas saab lapsele luua turvalise, ligipääsetava ja ühtlasi hoolivust väljendava ruumi.

1.3. Aknakatted ja värskes õhus liikumine

Õiguskantsler on soovitanud hankida kinnipeetavate tubadesse aknakatted, millega saaks reguleerida päevavalgust ruumis (vt [2023. aastal](#) koostatud kokkuvõtet).

Tartu Vangla avavangla kinnipeetavate ja Tallinna Vangla avavangla naiskinnipeetavate tubade akendele on paigaldatud rulood. Selline lahendus tagab suurema privaatsuse ning loob paremad magamistingimused.² Ka Tallinna Vangla avavangla meeskinnipeetavate tubadesse tuleks hankida sobivad aknakatted. Viru Vangla avavangla tubades on kaks akent, kuid ruloo on pandud vaid ühe akna ette. Viru Vangla võiks kaaluda kõigi akende ette sobivate aknakatete hankimist.

Avavanglate kinnipeetavatel on head võimalused värskes õhus liikuda ja treenida. Tartu Vangla avavangla meeskinnipeetavad olid rahul, et jalutushoovi on hangitud jõuharjutusteks sobivad vahendid (nt hantlid, kangid jms). Vanglal tuleks jälgida, et ka naiskinnipeetavatel oleksid samaväärsed võimalused värskes õhus liikuda ja treenida. Õiguskantsler on sellele ka varem Tartu Vangla avavangla tähelepanu juhtinud (viimati [2020. aastal](#)).

¹ Fotod Viru Vangla avavangla ruumidest, tehtud 04.11.2025 kontrollkäigu ajal.

² Vt kinnipeetavate uneprobleemide kohta õiguskantsleri [2024. aastal Tallinna Vanglasse tehtud kontrollkäigu kokkuvõtet](#) (p 2).

1.4. Läbiotsimised ja testimine

Avavanglad on nüüdseks muutnud kinnipeetavate läbiotsimise tava. Õiguskantsler osutas sellele vajadusele tähelepanu juba [2020. aastal](#). Sarnaselt õiguskantsleriga leidis Riigikohus 19.06.2025 [otsuses nr 3-22-1384](#), et sagedane ja süstemaatiline väljaspool avavanglat töötavate kinnipeetavate lahti riietumisega läbiotsimine ei ole proportsionaalne, sest selline läbiotsimine ei ole seotud konkreetse ohuga.

Narkootiliste ainete tarvitamise tuvastamiseks on avavanglatesse varutud nii uriini- kui ka süljeteste. Mõlemat liiki teste leidis avavanglates ka [2023. aastal](#). Seega peavad vanglad süljeteste usaldusväärseks ja sobivaks alternatiiviks uriinitestidele.

Kinnipeetavad väitsid, et narkootiliste ainete tuvastamiseks kasutatakse siiski valdavalt uriiniteste. Uriiniproov antakse WC-s ning protseduuri jälgib valvur. See riivab tugevalt testitavate privaatsust ega ole ka protseduuri jälgivale teenistujale meeldiv. Inimese privaatsust oluliselt vähem riivavaid süljeteste tehakse väidetavalt vaid siis, kui proovivõtja on vastassoost. Vanglateenistujate sõnul on mõni kinnipeetav soovinud ise just uriinitesti teha, sest see võtab vähem aega.

Arvestades seda, et avavanglad kasutavad narkootiliste ainete tarvitamise kontrollimiseks erinevaid teste, siis võiks kinnipeetav saada valida tema privaatsust kõige vähem riivava lahenduse.

2. Eakamad ja raskelt haiged kinnipeetavad

Kõigis kolmes avavanglas oli eakamaid ja ka raskeid haigusi põdevaid inimesi. Teenistujate sõnul on selliseid kinnipeetavaid avavanglates aina rohkem.

Vanemaealiste kinnipeetavate osakaalu suurenemisele on õiguskantsler osutanud ka kinnistesse vanglatesse tehtud kontrollkäikudel (vt nt 2023. aastal [Tartu Vanglas](#), 2024. aastal [Viru Vanglas](#) ja [Tallinna Vanglas](#)). Eakamate ja raskelt haigete kinnipeetavate arvu kasv toob ka avavanglates kaasa vajaduse kohandada kinnipidamistingimusi ja teenuseid, arvestades inimeste tervises seisundit ning toetusvajadust.

Liikumisraskustega kinnipeetavate jaoks olid avavanglates olemas vajalikud abivahendid (nt kargud, ratastool, pesutool, voolikuga dušiotsik jne). Vanglad on püüdnud leida eakamate ja tervises seisundist tulenevate erivajadustega kinnipeetavatele sobivamad kohad: need inimesed majutatakse näiteks avavanglate esimesele korrusele, et neil oleks lihtsam õue minna; narivoodiga tubades tagatakse neile alumine magamiskoht jne. Vajaduse korral kaasatakse abistajaid ka kinnipeetavate seast, et toetada neid inimesi igapäevatoimingutes. Kõikidesse avavanglatesse on hangitud AED elustamiseseadmed (*automated external defibrillator*) ning valvureid on õpetatud neid kasutama.

Avavanglate teenistujad rääkisid, et mõned kinnipeetavad on pidanud oma tervises seisundi tõttu veetma vahel mitmeid päevi voodis ning nende seisund võib ootamatult halveneda. Tuleks leida lahendus, kuidas sellises olukorras inimene saaks valvuritele endast märku anda: näiteks võiks voodi lähedale paigutada häirenupu või pakkuda inimesele randmele kinnitatavat häirenuppu. Kutsunginuppude kasutamist on õiguskantsler soovitanud kinnistele vanglatele ka varem ning need on kasutusele võetud näiteks Viru Vanglas (vt [2024. aastal Viru Vanglasse tehtud kontrollkäigu kokkuvõte](#), p 8.1).

Õiguskantsleri nõunikega vestelnud eakamad kinnipeetavad leidsid, et ametnikud on nendega sõbralikud, kannatlikud ja abivalmid. Samas avaldas mitu vanemat meest arvamust, et neil on keeruline jagada kambrit nooremate meestega, sest need on halvustanud nende vanust, hügieeni ja tervises seisundit. Vahel on pingeid tekitanud ka see, kui noored peavad televiisori heli liiga valjuks või soovivad toaakent öö läbi lahti hoida. See tähendab eakama inimese jaoks vastupidi külmatunnet. Üks eakam kinnipeetav tunnistas, et ta talus olukorda vaikides, et vältida konflikti ja enda vastu pööratud pahameelt. Olukord lahenes siis, kui noorem toakaaslane vanglast vabanes.

Eakamate kinnipeetavate suurim mure on kehv arvuti ja mobiiltelefoni kasutamise oskus. Paljudele väga pikalt vangistuses viibinud eakamatele kinnipeetavatele valmistavad ka esmapilgul lihtsad igapäevatoimingud (näiteks bussisõit, poes käimine) raskusi, sest vahepeal on elukorraldus ja tehnoloogilised lahendused oluliselt muutunud. Seetõttu on neil keeruline väljaspool vanglat toimuvate tegevustega kohaneda.

Vanglateenistujad kinnitasid samuti, et eakamad kinnipeetavad vajavad tavapärasest rohkem juhendamist ja tuge, eriti side- ja tehnikavahendite kasutamisel. Mitmed vanemaealised märkisid, et inspektor-kontaktisiku soovitusel on nad end kirja pannud Eesti Töötukassa pakutavatele arvutikursustele.

Avavanglatel tuleb jätkata eakamate kinnipeetavate nõustamist ja toetamist, et nad oskaksid side- ja tehnikavahendeid kasutada.

Avavanglad võiksid senisest enam mõelda, kuidas hõivata eakamaid ja raskelt haigeid kinnipeetavaid, kes vanuse või tervises seisundi tõttu ei saa väljaspool vanglat töötada ega õppida. Neile võiks pakkuda avavangla sees kohandatud ja juhendatud tegevusi, mis arvestavad nende võimeid ja vajadusi. Füüsiline aktiivsus on oluline, et eakas saaks igapäevaste tegevustega võimalikult pikalt iseseisvalt hakkama.

Oluline on ka see, et ametnikud oskaksid õigeaegselt märgata neurodegeneratiivsete haiguste (mis võivad põhjustada erinevaid dementsuse vorme) või vaimse tervise probleemide (nt depressiooni) tundemärke. Selleks tuleks vanglateenistujaid vajaduse korral koolitada.

3. Elamisloata kinnipeetavad

Avavanglates oli mitmeid kinnipeetavaid, kellel puudus Eestis kehtiv elamisluba. Vanglateenistujad mõnsid, et see vähendab nende võimalusi osaleda avavanglas taasühiskonnastavates tegevustes (nt kasutada Eesti Töötukassa teenuseid: osaleda keeleõppes, kursustel, saada karjäärinõustamist ja tööpakkumisi). Ilma elamisloata on neil keeruline enda vabanemist ette valmistada ja pärast vanglast vabanemist õiguskuulekalt toime tulla.

Üks kinnipeetav oli mures selle pärast, kuidas ta peatse vanglast vabanemise järel hakkama saab. Ta taotles avavanglas viibimise ajal tähtajalist elamisluba, kuid Politsei- ja Piirivalveamet (PPA) jättis tema taotluse läbi vaatamata.

Välismaalaste seaduse (VMS) [§ 219 lg 1 punktis 6](#) on sätestatud, et välismaalase tähtajalise elamisloa taotlus jäetakse läbi vaatamata, kui välismaalasel ei pea olema Eestis elamisluba. Kinnipidamisasutuses viibiva isiku Eestis viibimise seaduslik alus on vahetult seadusest, kohtulahendist või haldusaktist tulenev õigus või kohustus ning kinnipidamise ajal ei pea tal olema muud viibimisalust, sealhulgas elamisluba (VMS [§ 43 lg 3](#) koostoimes [lg 1 p-ga 5](#)).

27. aprillil 2025 jõustus VMS § 219 lõige 3, mis võimaldab jätta VMS § 219 lg 1 punkti 6 kohaldamata, kui välismaalane on selline Eesti kinnipidamisasutuses viibiv kinnipeetav, vahistatu või arestialune, keda ükski riik ei pea kehtiva seaduse alusel oma kodanikuks. Välismaalaste seadus ei tee aga vahet sellel, kas tähtajalise elamisloa taotluse on esitanud kinnises vanglas viibiv kinnipeetav; avavanglas karistust kandev kinnipeetav või kinnipeetav, kellel on võimalik avavanglas karistust kandma asuda või ennetähtaegselt vabaneda.

Õiguskantsleri nõunikega vestelnud kinnipeetav taotles avavanglas viibides uuesti tähtajalist elamisluba ja andis mõni päev enne vabanemist õiguskantslerile teada, et PPA ei olnud tema kohta otsust teinud. Ilma elamisloata ei ole tal aga võimalik vabanedes sõlmida töölepingut, leida elamispinda ega kasutada riigi pakutavaid sotsiaal- ja muid teenuseid. Kinnipeetav selgitas veel, et tähtajalise elamisloa taotluse uuesti esitamine on olnud keeruline ka seetõttu, et PPA esindustes ei ole kuude kaupa vabu vastuvõtuaegu. Nii võib juhtuda, et avavanglas viibija vabaneb vanglast enne, kui tal tekib taotluse esitamise tegelik võimalus, või enne PPA otsuse tegemist. Siseministri määruse nr 7 „[Tähtajalise elamisloa ja selle pikendamise ning pikaajalise elaniku elamisloa ja selle taastamise taotlemise kord ning legaalse sissetuleku määrad](#)“ § 26 järgi vaadatakse taotlus üldjuhul läbi ja tehakse selle kohta otsus 90 päeva jooksul pärast taotluse esitamist või puuduste kõrvaldamist.

Euroopa Inimõiguste Kohus ning rahvusvahelised kinnipidamisstandardid ja organisatsioonid näevad inimväärse karistuse lahutamatu osana inimese õigust ja võimalust osaleda taasühiskonnastavates tegevustes ning teha edusamme enda rehabilitatsiooni suunas.³ Euroopa Nõukogu ministrite komitee on 2012. aastal oma soovitusel välisvangide kohta [CM/Rec\(2012\)12](#) rõhutanud, et välismaalastest kinnipeetavate vabastamist tuleb ette valmistada õigeaegselt ja selliselt, et see soodustaks nende ühiskonda naasmist (art 35.1.). Välismaalase taasühiskonnastamise hõlbustamiseks tuleb juba karistuse kandmise ajal ja võimalikult vara välja selgitada, milline saab olema tema õiguslik staatus pärast vabanemist (art 35.2(a)). Kui välismaalane jääb pärast vanglast vabanemist samasse riiki elama, tuleb vanglal, kriminaalhooldusel ja muudel asutustel tagada talle vajalik tugi (art 35.3). Välismaalastest kinnipeetavate diskrimineerimine ennetähtaegse vabastamise taotluse läbivaatamisel on keelatud (art 36.1). Hõlbustamiseks välismaalaste ühiskonda naasmist, tuleb astuda praktilisi samme, et tagada vajalikud dokumendid, sh isikut tõendavad dokumendid (art 37.1).

On eluliselt usutav, et kui avavanglas viibiv inimene ei saa Eestis kehtiva elamisloa puudumise tõttu täiel määral osaleda taasühiskonnastavates tegevustes ega valmistuda iseseisvaks toimetulekuks pärast vabanemist, on tema võimalused vangistuse eesmärke saavutada väiksemad (sh võrreldes kehtiva elamisloaga kinnipeetavatega). Toimetulekuraskustesse sattumise oht suureneb veelgi, kui inimesel pole pärast (ava)vanglast vabanemist kehtivat elamisluba. Selleta ei saa inimene töötada, elukohta registreerida ega igapäevaelu korraldada. See võib ohustada sageli aastaid kestnud tööd ja pingutust, mida nii inimene ise kui ka vanglad on teinud vangistuse eesmärkide saavutamiseks.

³ Vt nt EIK suurkoja otsus [Dickson vs. Ühendkuningriik](#), 04.12.2007, p 75; EIK suurkoja otsus [Vinter jt vs. Ühendkuningriik](#), 09.07.2013, p 115; EIKo [Harachiev ja Tolumov vs. Bulgaaria](#), 08.07.2014, p 245; EIK suurkoja otsus [Murray vs. Madalmaad](#), 26.04.2016, p-d 101–104; [ÜRO kinnipeetavate kohtlemise standard-miinimumreeglid](#) (Mandela reeglid) art 4, [Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus Rec\(2006\)2 Euroopa vanglareeglistiku kohta](#) preambul.

Õigusaktid ega ka riigiasutuste töökorraldus ei tohiks seada takistusi inimese taasühiskonnastamisele ega panna teda olukorda, kus seaduslike valikute puudumise tõttu võib inimene uuesti panna toime õigusrikkumisi.

Justiits- ja Digiministeeriumi vanglate osakond kinnitas õiguskantslerile, et ministeerium ja vanglad on sellest probleemist teadlikud ning püüdnud sellele koos Politsei- ja Piirivalveametiga sobivaid lahendusi leida.

Palun Justiits- ja Digiministeeriumil ja Politsei- ja Piirivalveametil jätkata koostööd ning kaasata sellesse ka Siseministeerium. Muu hulgas tuleks ühiselt hinnata, kas kehtivad õigusaktid ja asutuste praktika on kooskõlas rahvusvaheliste standardite ja põhimõtetega, mis käsitlevad välismaalastest kinnipeetavate kohtlemist.

Ootan vanglatelt ja Justiits- ja Digiministeeriumilt tagasisidet 8. maiks 2026.

Saadan antud kokkuvõtte punktis 3 käsitletud teema arvamuse avaldamiseks ka Politsei- ja Piirivalveameti peadirektorile ja siseministrile.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Ksenia Žurakovskaja-Aru 693 8415
Ksenia.Zurakovskaja-Aru@oiguskantsler.ee